Štev. 1. V Ljubljani, 14. januarja 1916. LVI. leto.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . 10·— K
pol leta . . . . 5·— „
četrt leta . . . . 2·50 „
posamezna številka po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . 12 „
„ „ „ trikrat . . 10 „
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša izide dne 28. januarja 1916.

56. leto.

Z današnjo številko začenja naš list svoj šestinpetdeseti letnik. — »Učiteljski Tovariš« je torej najstarejši slovenski časopis — priča, da je stanovska in narodna zavednost med vsemi našimi stanovi najprej in najizrazitejše planila na dan. To je našemu stanu v čast in v ponos!

V teh dolgih letih je imel naš list neprestane boje — dostikrat na vse strani. Bili so to boji za eksistenco in za — načela. Doslej smo se vedno krepko držali in smo vse boje častno izvojevali. Dokaz: Smo! —

V materialnem pogledu smo žrtvovali za list vse sami, ker nismo še nikdar imeli nobenega mecena, ki bi nas postavil na trdna gmotna tla, da bi bili rešeni teh večnih in morečih skrbi.

Iz sebe— zase; s šolo za kulturno veličino ljubljenega naroda: to je bil, je in ostane kategorični imperativ naši požrtvovalnosti!

Od načel pa nismo žrtvovali nikoli ničesar. Ko bi to storili, bi bil naš materialni položaj danes drugačen. Ali svoje dediščine napredni slovenski učitelj ne proda za skledo leče! — V bojih in naporih, v trpljenju, zatajevanju in v ljubezni — v svojem notranjem svetu torej — smo si zgradili ideal prave ljudske šole, ki naj iz nje kipe vrelci narodne kulture; v hrepenenju in v veri, da zmaga vedno pravica nad krivico, je zrastel v nas ideal pravega učitelja ljudstva; tako smo prišli do maksime:

Šola naj bo svobodna vseh zunanjih vplivov in naj služi samo kulturi naroda; v tako svobodni šoli bodi gospodar učitelj, ki je rešen materialnih skrbi in odgovoren za svoje delo svoji vesti in zakonu: torej v svobodni šoli — svobodni učitelj!

Na enakem temelju sloni princip prave ljudske šole v vsakem kulturnem narodu. In že zategadelj, ker umevamo smoter in bistvo narodne izobrazbe, se smemo Slovenci šteti med kulturne narode. Toliko lažje je nam avstrijskim šolnikom kazati na upravičenost tega svojega principa, ker mu je okvir in jedro § 1. državnega šolskega zakona ter členi II., XIV., XVII., XVIII. in XIX. državnega osnovnega zakona! — Preko teh mejá nismo šli slovenskj učitelji nikoli; obratno: zunanje sile so stiskale naše delo v tesnejše struge, nego nam jih dopušča zakon, in so kratile našo stanovsko svobodo, ako abstrahujemo od državljanske svobode!

Od leta 1866. dalje — Kraljevi Gradec! — ni bilo zgodovinskega dogodka tako silnih dejanj, oblik in posledic, nego je sedanja svetovna vojna — med groznimi najgrozovitejša — da bi se v njem iz krvi potokov, iz kupov razvalin in mrličev odražala sila junaštva duha, ki je bila brušena, likana in za boj usposobljena v avstrijski ljudski šoli! Mi kovači bodočnosti narodov in države! Mi beračі, kar se plačevanja našega dela tiče.

Pa da govorimo špecialno v slovenskem jeziku in smislu:

Brez nas slovenskih učiteljev bi ne bilo junaštva naših slovenskih junakov!

To niso samo besede, zakaj — glejte! — kateri stan ima toliko črno obrobljenih imen, kakor naš stan? Našega stanu fantje in možje in očeti ne govore samo — oni stoje med prvimi, na čelu svojih učencev in bratov, tam se bojujejo s puško in sabljo v roki in mrjo za cesarja, ki so ga učili ljubiti, mrjo za domovino, ki so jo učili spoznavati! — In mi doma — o, mi doma: Morituri vos salutant!... O, domovina, koliko ti zahtevaš od skromnega svojega učenika!...

Mi doma moramo poleg vseh državljanskih dolžnosti sedanjih dni držati pouk in vzgojo na višini, ki je največ možna z ozirom na razmere in neprilike teh časov, a tudi plamen svojega ognja moramo netiti, da se porazgovorimo med seboj, tesneje zapletemo duševne vezi, prozremo skozi luč upanja v dobo, ki je pred nami — da živimo majhen, vsaj majhen in skromen košček svojega življenja, ki se je že tako veselo in ponosno dvigalo okolo nas in v nas samih!

Zato pa ne pozabimo svojega gasila! Samo sedaj še žrtvujmo, pozneje bo bolje in drugače!

Tako hoče prej imenovani imperativ in prej omenjeni princip! — Najhujše čase imamo sedaj, a premagati moramo tudi te težave! Niti najmanje ne dvomimo, da bi jih ne! Zvesti državi in cesarju, smo zvesti tudi sebi! Zakaj vsi vemo, da se moramo ohraniti, ker nas bosta rabila narod in domovina!

V znamenju novega življenja pozdravljeni vsi, ki ste enih misli z nami! Skozi vihar in tisoč zaprek na eno pot: v bodočnost!

CESARJEVA ZAHVALA.

Cesar je pooblastil naučnega ministra, naj sporoči najvišjo zahvalo vsem tistim, posebno pa šolskim oblastim, učiteljem, učiteljicam in šolskim otrokom, ki so na odličen in posebno požrtvovalen način sodelovali pri v prejšnjem letu uvedeni oskrbovalni akciji za izdelovanje tople obleke za naše junaške čete, boreče se proti sovražniku.

Agitirajte za svoje glasilo: Pridobivajte mu novih naročnikov!

Vojna.

JUNAKOV GROB.

ANDREJ SUHADOLNIK.

Junaško braneč goriško slovensko ozemlje, ta rajski kraj ljubljene naše domovine, je padel že mnogokateri junak. In tako je hotela usoda, da si dal za vladarja in dom tudi Ti, dragi nam Andrej, najdražje, kar si imel: cvet svojega življenja — svojo srčno kri.

Kratko je bilo Tvoje življenje; zakaj v cvetju mladeniških let, star komaj 27 let, si omahnil v prezgodnji grob. Rojen tam na Jezeru pri Preserjih, si se odločil po končanih študijah, da posvetiš svoje moči učiteljskemu stanu. Šolska mladina in ljudstvo v Razdrtem na Notranjskem, v Postojni in v Kranju so poznali Tvoje blagotvorno delo v učilnici. Postojnski in kranjski čitalniški oder in pevska zbora pa učiteljski kvartet v kranjskem okraju so Te šteli med najodličnejše svoje člane. Ob vsakem prostem času sta bila klavir in petje Tvoja domena. Učiteljstvo Te je spoštovalo kot iskrenega, blagega in vzornega naprednega tovariša. Kdor Te je poznal bližje, kdor je spoznal zlasti Tvoje blago srce, temu ne moreš in ne prideš iz spomina. Kako presrčno — nedolžen je bil samo Tvoj smeh, ki je nežno in tajno objel duše in na mah priklenil nase množico znancev in prijateljev!

In ko je klical lani cesar svoje zveste sine, da mu branijo domovje in prestol, si bil tudi Ti izbran, da zavzdigneš meč in greš na zahrbtnega sovražnika. Pa prešibke so bile Tvoje telesne sile, da bi kljuboval vsem težkim vojnim zahtevam. V strelskih jarkih si se prehladil in nevarno zbolel za legarjem. Še ni mesec dni, ko si prihitel po delnem okrevanju med nas, menda v slutnji, da se posloviš še enkrat od ljubega Ti kraja. Kdo bi si mislil, da

LISTEK

Srečku Vilfanu v spomin.

Svoj čas sem bil velik sovražnik nekrologov, danes pa ga pišem sam; globoko čutim to dolžnost. Štiri leta sva sedela na učiteljišču skupaj, poleg naju pa še oni veseli Makso Furlan, ki že leto dni počiva na srbskem bojišču. Službovala sva v bližini in tudi v šoli za rezervne častnike sva bila tovariša. Potem pa je odšel on ob Sočo, jaz pa v Karpate. Komaj par tednov pa je minilo, kar sva se zopet sešla na ljubljanskem učiteljišču in oba napravila usposobljenostni izpit. In danes? Mrtev leži tam nekje na Doberdobu in nikdar se več ne vrne med tovariše, k svojim učencem v Knežak. Globoko, nerazumljivo je vse to, pa zopet strašno enostavno. Človek se odpelje med smehom in solzami, vriskanjem in jokom, leži sedaj v tem strelskem jarku, jutri v drugem. Nad glavo rezko žvižga in bobni, pa krogle sprejema preziranje, šrapnele krepka smešnica, le težka granata časih najde rešpekt, in ta mu je tudi vzela mlado, upapolno življenje.

Ej, koliko lepih načrtov in veselja do dela je nosil v srcu, in vse njegovo mišlenje se je koncentriralo v stanu in njegovi organizaciji, katere zvest in značajen član je bil. Tako se počasi redčijo naše vrste, in vedno večje je število učiteljev, ki so dali svoje življenje za cesarja in domovino. Koliko jih ostane? Kdaj pridemo na vrsto drugi? Vedno pogosteje se vriva to vprašanje in vedno temnejši je odgovor. Ali bo mogoče najti vsakemu junaku naslednika, ki bi stopil na njegovo mesto? Težko! A eno je gotovo: vaši grobovi, junaki, bodo glasno klicali v preostale vrste: Dolžnost vaša je, da delate za dva, to ste dolžni nam, stanu in narodu! — To bo klical tudi tvoj prerani grob — Srečko. Globoko je pretresla ta žalostna vest nas, ki smo te poznali. Pa solze se bodo posušile, v naših srcih boš pa živel kot plemenit junak, vesten učitelj in dober, jako dober tovariš. Počivaj mirno v domači zemlji, to je zadnja želja tvojih tovarišev!

Fran Erjavec.

† Ivan Kryl, učitelj realke v Ljutomeru.

Ali še nima dovolj žrtev neizprosna smrt, da poseza tudi v mirne domove ter trga iz naših že itak redkih vrst še naše najboljše?

Sicer lepo starost 74 let je dosegel tovariš Kryl, a vendar se je ločil od nas prezgodaj, ker se je ločil v sedanjih usodepolnih časih, ko bi ga tako rabili in nimamo nadomestila zanj.

Kdo ga ni poznal sivolasega starčka, ki mu je tekla zibel v Naklem na Moravskem ter je prišel v naš trg iz realke v Brnu, kjer je služboval kot asistent, 15. decembra 1870 ter se ločil od nas ravno 15. decembra po preteku 45 let.

Mnogo nas tukajšnjih učiteljev je bilo njegovih učencev in zato vemo tembolj ceniti njegovo delovanje, ki ga smemo staviti v zgled marsikateremu mlajšemu tovarišu. Še zadnje leto, ko je že bolehal, ni se mogel ločiti od šole, kakor hitro je mogel le za nekaj dni zapustiti bolniško posteljo, že je bil zopet v šoli in ponovno nam je mlajšim tovarišem zatrjeval, da je najlepše ure svojega življenja preživel tam v tisti majhni sobici svojega razreda med v vzgojo izročeno mu mladino. Tam se je čutil pomlajenega, poživljenega. S tem, da se je moral ločiti od šole, je čutil štete svoje dni, in niti se mu nismo upali čestitati k upokojenju, ker čitali smo žalost z njegovega obraza. Sam natančen in vesten, je zahteval to tudi od svojih učencev; bil je strog in vendar očetovsko dober, zato je bila njegova šola na dobrem glasu, in so mu radi zaupali starši svoje otroke tudi iz sosednih župnij.

Tovariš Kryl pa ni bil le v šoli mož na mestu, ampak je deloval tudi izven te, kakor smelo trdim, da nihče ne tako. Največjo hvalo mu dolguje Učiteljsko društvo, ki mu je bil ustanovnik, mnogo let predsednik in nazadnje do svoje smrti blagajnik. Za velike zasluge, ki si jih je pridobil za društvo, šolo in učiteljstvo, je bil imenovan za častnega člana. Vkljub visoki starosti je prihajal redno na učiteljska zborovanja, posegal v debate, pri čemer smo se morali čuditi, da mož ni zaostal niti koraka za duhom časa ter je zasledoval vse najnovejše pojave na pedagoškem, gospodarskem in političkem polju. Njegov duh je bil svež kakor moža v najlepših letih, srce mlado kakor mladeniča. Vse te lastnosti pa so bile spojene v kristalnočistem značaju z jekleno voljo in vztrajnostjo. Zaradi tega pa smo ga tudi spoštovali in ljubili in občutimo zdaj tako bridko njegovo izgubo. Ne bo več med nami našega ljubeznivega, odkritega in zvestega tovariša, ki bi opozarjal na naše dolžnosti ter nas bodril k složnemu delovanju za stanovsko stvar. Ne, mi nimamo nadomestila zanj, in zato nas srce tembolj boli. Naj nam je vsem v zgled in ravnajmo se po njegovih naukih, posebno še isti, ki stoje izven organizacije ter uživajo le sad truda drugih; na tak način bomo najlepše in najvrednejše počastili spomin enega svojih prvoborilcev za stanovske pravice!

Tovariš Kryl pa ni bil le vzor učitelja in tovariša, ampak vzor narodnega delavca sploh. Koj po prihodu v Ljutomer se